

ESTHER
BLANCO RIBOT

LA MAINADERA
D'EUGÈNE
BOURMONT

XXVI PREMI LITERARI VILA D'ASCÒ

Notes de color

Notes de Color — 68

LA MAINADERA
D'EUGÈNE BOURMONT

ESTHER BLANCO RIBOT

XXVI PREMI LITERARI VILA D'ASCÓ

Cossetània
EDICIONS

Aquesta obra ha estat guardonada amb el **XXVI Premi Literari Vila d'Ascó 2014**.
El jurat el formaven Miquel Pérez i Sánchez, Montserrat Nicolau i Borràs,
Josep M. Raduà i Serra, M. Rosa Rodríguez i Monté i Joan Simon i Canal.

Editat amb la col·laboració de:

Ajuntament d'Ascó

Primera edició: febrer del 2015

© del text: Esther Blanco Ribot

© d'aquesta edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977602591
Fax 977614357
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-290-9

DL T 4-2015

MARTINA MIRA EL MAR

Martina mira el mar. No busca consol. Fa tard: ja no hi ha redempció possible. Sap que ha comès una crueltat intolerable i que la contrició seria inútil. Però ho ha fet a fi de bé. Ara només pretén atacar tots els fils i nuar els caps perquè res escapi de la seva memòria fràgil. Vol endreçar la història d'aquests darrers mesos per servir-la al fons de la seva ànima esfilagarsada i recuperar-la de tant en tant, quan l'enyorança li malmeti el seny. Cal que es convenci que ha obrat correctament, però el dubte l'asfixia. La pregunta cabdal que la mortifica i que des d'avui menarà el seu ordre vital trigarà una eternitat a obtenir resposta.

Sol ser meticulosa, ella, però ara mateix li bull la sang i se li atropellen els pensaments. Cal que es relaxi. No li convenen gens, tantes tribulacions. *L'àvia Cinta sempre deia que s'han de rumiar bé les coses abans de fer-les perquè haver de penedir-se'n fa ser burro.* La recorda tot sovint, l'àvia de Darnius. I també tot sovint li fa l'efecte que la sent de debò. I més ara, que ha pres una decisió transcendental. *I si m'he equivocat?*

Martina és conscient que mai no ha sigut gaire eixerida. Que més aviat pensa a poc a poc. Que sempre se li ha fet gros clissar algunes de les idees dels qui l'envolten. Potser es deu al fet que mai no va anar a escola. A Maçanet de Cabrenys no n'hi havia pas. O potser no és pas per això. Potser li hauria calgut creure la mare, molt amiga de les dites: *De porc i de senyor se'n ve de mena.* Mesquina com era, li repetia sempre que era ben igual que el seu pare. I no pas per afalagar-la, no. Si havien tingut raons i aquell dia, pel motiu que fos, la mare se sentia particularment lúcida, coronava la frase amb un afegitó malentranyat: *I tu véns*

de la mena del porc, maca. Així s'assegurava que la seva enartada filla l'entendria. Ser càustica no li produïa cap plaer si no aconseguia ofendre la seva víctima.

Tot i la seva malaptesa, aquest cop li cal veure-hi clar i Martina s'hi esforça. Conjumar cor i cap no és pas fàcil. Per a gairebé ningú.

Un bri d'aire li esvalota els tirabuixons negres. Hi juga cargolant-los un cop i un altre, des de l'arrel fins a les puntes, on els rínxols són ben primets. Encantada, amb el cap jup i desfullant mentalment una margarida, la minyona dels Saguer dóna la benvinguda a l'alba. Avui no surt pas el sol, però. Uns núvols foscos no permeten que s'aixequi el dia. Fa fresca, la que pertoca a un matí de novembre. Potser fins i tot fa fred. Martina s'abriga amb una manteleta de llana verda molt rosegada que li va teixir l'àvia Cinta ja fa una pila d'anys. *A ella no li costava gens la mitja, però a mi...* es lamenta mentre s'hi arrauleix a dins com si s'embolcallés amb un capoll.

A Martina tot li costa més que a l'altra gent. Creu que Nostre Senyor no vol que compregui l'univers que l'envolta perquè no hi ha gaire res de bo i no paga la pena. Si no ho veus no existeix. És la seva protecció. Com els nens de bolquers que s'amaguen rere les manetes plenes de saxons i xisclen: *No hi sóóc...* Martina tampoc no hi és. N'hi ha que fan safareig amb la seva desgràcia —que al cap i a la fi no és tanta— i a can Saguer una bona part del servei la té per la més beneïta de les criatures.

Poc que sóc pas tan bleada!, es conforta la noia, mentre s'escalfa les mans amb l'alè. Martina aprofita sovint la seva limitació per escapar de les conxorxes i de la mala bava de les minyones, del mosso, de l'amo... Entén que el món no és pas un bon lloc per viure, però no en té cap altre i mira de trobar la manera d'escapolir-se dels qui li volen mal. No n'és pas tan, d'aturada, no.

Sap per la mestressa que els Cent Mil ja tornen de Cadis. Es veu que Cadis és a l'altra punta d'Espanya. Allà on els diputats tenien segrestat el rei. *El que tornarà l'ordre al país*, segons Hermínia, la rànica governanta. *El traïdor*, per a Don Ildefonso, liberal fins al moll de l'os. A Martina tant li fan Espanya, i Hermínia, i l'amo. Però s'escolta amb cortesia tot el que la Senyora Enriqueta li diu. Xerren molt perquè Martina és qui cuida els nens totes les tardes, des de l'hora de berenar fins al vespre. De fet, la que no calla és la Senyora; Martina es limita, la major part de les

vegades, a assentir educadament amb el cap mentre dóna el sopar a la mainada. Moltes nits, quan els porta al llit, la Senyora els acompanya al quarto i els explica un conte. Si coincideix que al matí han enviat Martina a rentar llençols no pot defugir l'ensopiment i s'adorm abans que la mestressa remati la narració amb allò del gos i del gat que no té cap sentit per a ella però que els nens coregen feliços. *Aquells dies sí que estic ben baldada! Però la Senyora no s'enfada. Amb mi no s'enfada pas mai.*

Martina dorm sempre amb les criatures. Així en té cura i a més a més es distancia de les minyones. *Ben se val, pensa, perquè a les golfes amb aquelles bruixes no hi estaria pas gota bé.* Carme, la cuinera, se li'n burla tot sovint i Àngela és estranya. Molt estranya. D'Hermínia, preferiria no recordar-se'n. És un mal bitxo.

COSINA JOSEPA

Cosina Josepa:

T'escric (per fer-ne via digues al carter que t'ho llegeixi) perquè una senyora de molt bona família de Girona busca una mainadera perquè ajudi la seva filla que viu a Blanes, un poble de mar cap al sud, a poc més de mig dia de viatge d'aquí estant. De Girona, vull dir. Ens ho va dir pensant que li enviaria la nostra nena, però tu saps que la Constància no permetria mai que ningú se n'aprofités. No hi és tota, pobreta.

Però potser a tu et convindrà. En tens dues, de noies. Rumia-t'ho i fes-me'n saber alguna cosa. I espavilà't si t'interessa i m'escris per explicar-m'ho, que no fos que en trobés una altra i jo quedés malament amb la Senyora Paquita. Que no hi vull pas quedar malament. Que em dona feina tot sovint i és prou generosa.

Suposo que ho entendràs tot. Espero que et trobis bé. Tot lo bé que es pot trobar una vídua amb cinc fills. Ja saps què en penso, d'haver volgut tenir-ne més quan el teu home ja estava malalt. Et vas ben emmerdar.

Adéu,

Quim Coromina

Girona, 15 d'octubre de 1822

ARA ET LLOGAREM

Ara et llogarem, li etzibà un matí la cretina de la mare sense ni mirar-se-la, mentre senyava el pa abans de llescar-lo. Martina, al seu costat, planxava amb una post molt gruixuda sobre la taula de la cuina. Així tenia el caliu ben a prop. Va quedar espalmada, com cada cop que alguna cosa l'aterria, que era tot sovint, i va cremar la coixinera. El dia no començava pas bé.

Després d'escriu-la per la badada, la mare va reprendre l'emfàtic monòleg: *El teu oncle de Girona coneix una família rica de Blanes que busca una mainadera*. La noia va sentir com el món s'esquerdava al seu voltant. *Això sí que ho vaig entendre de seguida...*

L'endemà passat, de matinada, Martina va sortir de casa fornida per al seu viatge privat a la fi del món. La infantesa se li va acabar amb el cop de porta que va clavar, impassible, la mare, molt satisfeta per l'estalvi que li representaria alimentar una boca menys. Adusta de mena, la dona ni tan sols no va esperar-se que la mossa enfilés la pujada cap a la placeta per passar la balda. En sentir la fressa metàl·lica rere seu, Martina es va imaginar que era la mateixa casa qui se n'acomiadava. Encara ara li dol. *No vaig poder ni dir-li adéu amb la mà... La mare no sabia estimar. I tampoc no se'n deixava*. A pagès la vida no era gens amable, tot el dia es traguava i hi havia pocs moments per a la intimitat o les moixaines. Malgrat que en altres cases el panorama no era millor, Martina estava segura que el tracte a la canalla no era pas igual. L'excés de feina i la sensació d'estar sempre penjant d'un fil no hi ajudaven, és veritat, però la

vaileta pensava que una paraula tendra o una abraçada no necessitaven una inversió de temps tan gran. *Si la mare s'hi hagués fet un xic més...*

Quinze anys, la virtut i un mocador de farcell ple d'andròmines: era tot el que tenia. Amb treballs es va enfilat a la mula i es va acomiadar de ca l'Esquella, de l'església de Sant Martí, de la cort d'en Favés, del rierol, de la farga i dels camps d'en Prats a mesura que els anava veient. Solament de les coses. No va comentar res a cap dels seus coneguts, que no eren pas tants. Martina no tenia de qui separar-se perquè no estava unida a ningú. Als de casa, a tot estirar. I no pas a tots, per descomptat.

Eren cinc germans, tres nois i dues noies. Pepita, la gran, representava el paper de majordoma a la perfecció. Era esquerpa com la mare, però la superava en austeritat si és que això era possible. Manel, l'hereu, la tractava més bé, però també se la mirava amb aires de superioritat. Ella era la mitjana. Els dos petits, Cosme i Damià, bessons, eren la sola alegria de Martina a la casa pairal.

El pare, l'únic que algun dia la va consentir, faltava des de feia ben bé dos anys. *Un mal dolent*, sentencià tothom. El seu record sempre l'emociona. Era un home dolç, un bon jan. Va ser ell qui es va entestar a batejar-la amb un nom tan particular. A Maçanet no n'hi havia cap més, de Martina. Assegurava que la seva àvia paterna, a qui ell no va conèixer mai, se'n deia. Que a casa seva sempre l'anomenaven. Que tenia el do de guarir el mal de ventre.

La noia recuperava la veu parsimoniosa del seu pare, esmorteïda en algun lloc de la memòria. *El teu avi va baixar de la muntanya, de la muntanya de debò. Explicava que allà on ell va néixer la neu no es fonia ni als estius més calorosos. Era d'un lloc amb un nom estrany: Bixessarri. Del país d'Andorra. Es veu que volia veure el mar. Però no hi va arribar mai. Va trobar l'àvia a Darnius, es van agradar i es va quedar aquí a fer de carboner. Jo tampoc no hi he estat pas, a marina. Potser tu, bonica. Potser tu seràs la primera de la família... Jo ja he fet salat.*

Tret dels nens, doncs, ella només era amiga dels vellíssims suros que li xiuxiuejaven veus d'altres temps, de les gorgues i dels seus habitants estrambòtics: sabaters, capgrossos, blauets, daines... Però, sobre tots ells, Martina preferia les dones d'aigua. La mare li recalrava tothora que no existien, que únicament eren les protagonistes dels contes de la vora del foc que espantaven les criatures o, pitjor encara, heroïnes perverses

d'històries de capellans mal cuats que pretenien lligar curt els homes del poble amb la seva malevolència.

El seu, com el de tots, és un món de premis i càstigs, però Martina, en aquest moment, mentre enterra les mans dins l'arena humida, té la impressió que de petita tan sols en va conèixer la vessant negativa: per molt que s'hi esmerça no recorda cap gratificació. *Sempre vaig ser molt bona noia!* És cert. Creia. Complia. Feia tothora el que se li demanava si entenia com ho havia de fer. I quina va ser la recompensa? Llogar-la. *Sort en vaig fer!*, somriu, pilleta.

EL VIATGE FINS A GIRONA

El viatge fins a Girona li duu records més aviat tristos. Asseguda a la sorra, fent dibuixets sense solta ni volta amb un broc, s'abandona a la melangia.

La mula, descrivint els milers de revolts del camí de ferradura que menava fins a Darnius, va crispar els nervis de la nena —pacient com cap altra— per la seva extrema lentitud. A més, per acabar-ho d'adobar, el tartaner la fastiguejava amb cada nova escopinada. Al cap d'hores i hores —Martina té poca idea de com calcular el temps— van arribar a Figueres, al carrer del Palau, a la confluència entre el camí de Vilafant i la carretera de Girona. L'home la va despatxar amb un *Apa! Espavila!*

Asseguda al congelat lllindar de pedra d'una porta tancada i barrada, es va haver d'esperar una eternitat. Estava neguitosa per les incomoditats sofertes, primer dalt de la cavalcadura i més tard pels irritants xerics de l'atrotinada carreta que el tartaner havia recuperat en arribar al camí de rodes, molt més enllà de Darnius. I ara s'ensumava que el proper transport no seria pas gaire més ben engiponat.

Després que Martina ja s'hagués entretingut seguint un esquírol amb la vista, trenant-se els cabells, rosegant-se les ungles i prisant el davantal, quan va passar el cotxe de cavalls que l'havia de dur a Girona, ja dormia. Pobreta. Una senyora la va avisar. *Si t'esperes per anar a la capital no et despistis! Ramon ja és aquí!* A Martina li va costar uns pocs minuts endevinar qui coi era Ramon. I allò de la capital, pla...

El cotxer era un home taciturn, més aviat desagradable. Ni tan sols es va molestar a mirar els passatgers a la cara quan va vendre'ls els bit-

llets. Martina pensava que costava el mateix somriure que fer aquell posat d'ofès. Mentre madurava la pensada va coincidir amb els ulls d'un senyor molt tocat i posat que també havia de fer el camí i que aixecava les celles i abaixava els bigotis expressant que, com ella, tampoc entenia la cara de jutge del traginer. Martina cavil·la com n'és de curiosa la solidaritat dels qui no es coneixen de ben res i es troben per fer un trajecte junts: és aquí on demostrem que estem fets per viure en societat. *Sempre busquem una causa comuna contra algú per distreure'ns... Que n'arribem a ser, de ganàpies!*

El trajecte no se li va fer tan llarg com havia temut. El cotxe va resultar-li prou modern i confortable, i fins i tot semblava net. D'aquells que els gavatxos en diuen *fourgons*. De totes maneres el viatge entre Maçanet i Figueres —tret del darrer tram— havia set tan horrorós que hauria estat impossible empitjorar-lo. Sots, rocs i basses gebrades malmenaven el camí i feien relliscar la mula a cada pas... Baixades tan i tan costerudes que més d'un cop va reguardar que passaria per ull i sortiria disparada per sobre de les orelles del pobre animal per estampar-se a daltabaix d'un marge... Li va semblar que el viacrucis no s'acabaria mai, que s'hauria de passar la resta de la vida vigilant de no caure del llom d'aquella resignada bèstia. En canvi, escarxofada al seient de la diligència, hi estava prou còmoda. En va donar gràcies sense saber ben bé a qui.

El camí era planer i ample i no hi havia gaires arbres que no deixessin passar la claror. Tot eren camps: de naps, d'userda, alguns encara amb rostolls, altres ja llaurats, i de tant en tant, oliveres, avellaners i ametllers. Els ametllers oferien un aspecte ben desencisat, però. A Martina li agradaven florits. L'enamoraven aquelles floretes blanques i rosades. Ara dormien. *No era pas el temps.*

El vehicle avançava a poc a poc i li permetia estudiar l'entorn. Les olors no eren noves, però sí les dimensions. Tot era gran: les masies, les pallisses, els xifrers, els campanars, les esglésies, les tàpies dels cementiris... El bestiar també li semblava enorme. *Vaig veure unes vaques de llet amb unes mamelles tan immenses que fregaven el terra!*

Absorta en la contemplació del paisatge, Martina no s'adonava de com l'observava el senyor del mostatxo. Estava tan atent a la seva carona com ella al mamellam obscè de les vaques. L'home es va decidir a enraonar-li. *D'on véns, bufona?* La nena, sorpresa, va fer un bot i en

reaccionar, només va ser capaç de contestar. *De ca l'Esquella, senyor. No, dona, no. Vull dir de quin poble. Ah! Perdoneu-me. De Maçanet de Cabrenys, és clar. És clar.*

Que semblo d'un altre lloc, potser?, remuga cada cop que algú li demana d'on és. Martina havia tingut sempre poca capacitat de resposta. L'home va renunciar de seguida a continuar la conversa. La va catalogar a la secció «pàmfiles» del seu ordenat pensament i conjecturà que havia de ser analfabeta i estúpida. *Què en farem, d'aquest jovent?*, va demanar a tothom i a ningú. Potser abans de posar-se en evidència s'hauria d'haver fixat en les seves companyes de camí. Com aquell qui diu, estava sol sense saber-ho.

Tret de la joveneta que li havia causat tanta mala impressió, les altres passatgeres de la pomposa carrossa de doble ballesta eren una pagesa que viatjava amb una nena petitona a la falda i un parell de cabassos de vímet on hi duia dues gallines lloques i tres conills escarransits. La criatura feia llàstima de veure. Era prima com un ham, força més que les bestioles. Plena d'uns mocs verds i gruixuts que li penjaven fins a la boca i que xarrupava amb fruïció, oferia un espectacle repugnant. I la mare, o bé feia veure que no ho veia o, amb tota probabilitat, no ho veia realment. La nena vestia una bata de quadres amb una butxaca molt grossa al davant, d'on anava traient unes castanyes que devien ser dures com pedres per la fressa que feien amb cada nou rosec. O així li ho va semblar a Martina.

L'home no va obtenir cap resposta de la pagesa. Visiblement contrariat es va tombar al seient encarant-se cap a la finestra i es va conjurar a mantenir-se mut durant la resta del viatge mentre rondinava. *Dones, pobres i ignorants... Valgà'm Déu, quina companyia!* Ben mirat, la dona no el devia ni sentir, perduda com semblava en les seves cabòries.

Però Martina sí. *I tant! El menyspreu d'aquell bord em va doldre molt... Hi ha gent dolenta. Massa.* No vol pensar-hi més. I si algú li ho demanés tampoc no sabia dir si hi ha massa gent dolenta o si hi ha gent massa dolenta. El cas és que avui és aquí per guarir-se de totes les penes que la consumeixen i no es deixarà arrossegar per la malignitat d'aquell indesitjable. El vent bufa fort per llevant i li nua la melena que li ha escapat de la capellina. Quan ha sortit de casa anava molt ben arreglada, però ara duu el monyo ben desfet. Prova de fer-se una cua de cavall amb

un tallet de veta que troba a la butxaca del mandil. *Vaig ben escabellada! Sort de la nina que m'escarpirà...*

Després de la desagradable interrupció d'aquell personatge tan tibet, Martina va continuar fent allò que més li agradava: badar. El seu tarannà li concedia certs avantatges: s'oblidava de seguida de tot allò que la feia enfadar. Criatura contradictòria, era capaç de perdonar qui l'ofenia amb una facilitat atordidora tot i que més tard es retreia durant temps i temps no haver sabut quadrar-se davant el contrincant de torn.

Encara no n'ha après, de defensar-se. *I si m'ho apuntés, tot el que hauria de fer?* Veu que se li està girant feina. Que recomençar la vida significa proveir les mancances que l'han masegada fins avui. No són tantes, però. Des que va marxar de ca l'Esquella, pensa que s'ha convertit en una dona autònoma i amb criteri. I potser no va pas tan errada.

La carretera vorejava el que Martina va opinar que era un riu de debò, molt més cabalós del que mai no hauria imaginat possible. *Tanta aigua junta i movent-se amb aquesta pressa!*, s'exclamà. A més, semblava que bullia. *És un espectacle preciós.* Fumejava. Martina contemplava per primer cop aquest curiós fenomen. La llòbrega i immaterial boira que enterbolia la ribera la hipnotitzava i se l'enduia a Maçanet, a les gorgues i les dones d'aigua.

I és que l'aigua és el seu element. S'hi sent lligada per alguna força sobrenatural que no sap explicar-se. Hi manté una relació malaltissa sense ser-ne conscient. *Dec retirar a l'avi de Bixessarri, que frisava per veure el mar*, mormoleja mentre es lliga ben fort la còfia. *Només faltaria que la ventada se me l'endugués!*

Força abans d'arribar a Girona, quan va començar a fosquejar, es va endormiscar. Ella tenia el costum dels pollastres. L'entrada a la ciutat no va ser gens memorable: clavegueres a cel obert, carrers bruts, mainada xisclant, dones de mala vida als portals... Va copsar la misèria malgrat les lleganyes. *Per sort no hi he hagut de viure, entre tanta sutzesa...*

No va ser fins que es va aturar el cotxe i es va desvetllar del tot, que Girona li va fer un xic més el pes. Era a la plaça de l'Ajuntament. Ja era negra nit.

Tenia una adreça escrita en un paper rebregat. I treballs a llegir-la. Va mirar d'aprofitar la claror del fanal d'oli que penjava al bell mig del carrer, però era tan amunt que la llum es dispersava molt. A més a més,

Martina en sabia poc, de llegir. Massa poc. De totes maneres, en aquell moment, això no li importava gaire. Tot el que l'encaparrava era que havia d'anar a dormir a casa d'uns parents de la mare, els que li havien procurat la feina. *No és pas lluny*, li va dir l'encarregat d'omplir els llums i encendre'ls, mentre li assenyalava un carrer estretot amb la perxa que feia servir per abaixar aquells enginys que Martina, amb la seva particular manera de veure el món, va qualificar de diabòlics.

ÍNDEX

PREMISSES	5
Martina mira el mar	7
<i>Cosina Josepa</i>	10
<i>Ara et llogarem</i>	11
El viatge fins a Girona	14
A la placeta del Raïm	19
L'aroma del mar.....	22
Ben distreta	24
La mestressa	27
<i>Estimat Bonaventura</i>	29
El picat dels mascarells	32
Els nens.....	33
El pessebre.....	35
La nena	37
<i>Ai, nineta!</i>	39
El capità	40
Una nova visita.....	42
Don Ildefonso	45
Espiant el militar.....	47
Aquell maleït dilluns... ..	49
Estava plena de sang	52
L'endemà al vespre.....	55
L'esperit inquiet.....	60
La relació.....	63
A Barcelona.....	65
El fill d'un pescador.....	69
Poc abans de Sant Joan	71
La petició	75
<i>El poble som nosaltres!</i>	78
Les nits de divendres.....	80
El sermó	88
La Festa Major	92

206 Índex

El ball de dissabte.....	96
L'ànima compassiva.....	98
L'hora s'acostava.....	101
<i>Què feu, merdosos?</i>	107
El silenci d'Hermínia.....	108
<i>Estimada Esperança</i>	110
La notícia.....	112
El pòsit podia.....	113
La sorpresa de Bourmont.....	116
El cerimonial.....	118
La tàpia del cementiri.....	121
A dreta llei.....	123
El cavall suava.....	126
<i>Venerada filla</i>	129
L'ocupació.....	131
La curiositat.....	137
<i>Estimat amic</i>	139
El Vot de Vila.....	141
<i>Vosatrus rai!</i>	146
La goleta.....	148
<i>Benvolgut Pere</i>	153
La tertúlia.....	154
A la fàbrica.....	156
Les febres.....	158
<i>Casumcoi!</i>	162
El virtuosisme.....	164
La decisió.....	167
La partida.....	169
El darrer sopar.....	171
L'adéu.....	173
CONCLUSIONS.....	177
Un cop a casa.....	179
<i>Jo tota sola</i>	181
La modista.....	183
<i>Ah Maria!</i>	187
<i>Ma Martine d'amour</i>	189
La primera carta.....	191
El dubte.....	193
L'entremaliadura.....	195
La solució.....	197
<i>Dilecte amic Bourmont</i>	199
Una veueta tímida.....	202